

VERKIEZINGSPROGRAMMA'S

over immigratie,
integratie,
discriminatie en
tegengaan van
radicalisering

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

Wat zeggen
de politieke
partijen over
diversiteit en
inclusie?

1. Asielzoekers & vluchtelingen ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren,
vrijheid van godsdienst ▶

5. Radicalisering & terrorisme ▶

Inleiding

De opvang van vluchtelingen, integratie van burgers met een migratieachtergrond, de aanpak van discriminatie en het tegengaan van radicalisering en terrorisme stonden de afgelopen jaren hoog op de politieke agenda. Deze onderwerpen zullen ook prominent aan de orde komen tijdens de campagne voor de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017. In de (concept)verkiezingsprogramma's van de politieke partijen worden deze onderwerpen ook uitgebreid behandeld. Wel is in vergelijking met vier jaar geleden vooral veel meer aandacht voor de opvang van asielzoekers. Hetzelfde geldt voor het bestrijden van discriminatie en radicalisering.

Deze publicatie geeft een overzicht van de standpunten over deze thema's van de politieke partijen die volgens de huidige peilingen een kans op één of meerdere zetels in de Tweede Kamer maken. Dat zijn: **VVD, PVV, PvdA, CDA, D66, GroenLinks, SP, 50PLUS**, ChristenUnie (**CU**), Partij voor de Dieren (**PvdD**), **SGP**, VoorNederland (**VNL**) en **DENK**. Het overzicht is gemaakt aan de hand van de (concept-

Deze publicatie is geschreven door onderzoeker Ewoud Butter. Kennisplatform Integratie & Samenleving heeft hem gevraagd om te inventariseren wat de politieke partijen die deelnemen aan de Tweede Kamerverkiezingen in 2017, in hun verkiezingsprogramma's schrijven over diversiteit, immigratie, integratie en discriminatie.

verkiezingsprogramma's van deze partijen die in lengte variëren van 1 pagina (**PVV**) tot 150 pagina's (**D66**). In enkele gevallen gaat het om het definitieve verkiezingsprogramma, maar voor de meeste partijen geldt dat de leden de komende weken nog de mogelijkheid krijgen de programma's op onderdelen te wijzigen.

Deze publicatie is nadrukkelijk geen stemwijzer met de standpunten van de partijen over bepaalde stellingen. Wel bevat zij een inventarisatie van de onderwerpen die de partijen zelf als probleem agenderen en de oplossingen die ze daarbij in gedachten hebben. De partijprogramma's verschillen sterk in thematische benadering, woordgebruik en de mate waarin oplossingen zijn uitgewerkt. Sommige partijen willen een probleem oplossen door het '(kei)hard aan te pakken', andere partijen komen met een veel uitgebreidere en concretere uitwerking.

Ook verschilt de mate van toegankelijkheid. Hoewel de meeste verkiezingsprogramma's goed leesbaar zijn, is niet overal helder wat de schrijvers bedoelen of wordt jargon gebruikt en voorkennis verondersteld. In deze publicatie worden de teksten uit de programma's zo min mogelijk geïnterpreteerd en wordt zoveel mogelijk de letterlijke formulering van de programma's, inclusief mogelijke onduidelijkheden, weergegeven.

1. Asielzoekers & vluchtelingen ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Radicalisering & terrorisme ▶

1 Asielzoekers & vluchtelingen

ASIELZOEKERS, VLUCHTELINGEN, ONGEDOCUMENTEERDEN: WAT IS HET VERSCHIL?

Een asielzoeker is iemand die bescherming van een ander land inroept. Daarop volgt dan de asielprocedure waarin het land nagaat of de asielzoeker onder het Vluchtelingenverdrag valt. In Nederland beslist de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) of iemand erkend wordt als vluchteling. Ongedocumenteerde migranten zijn personen zonder verblijfsrecht in Nederland.

1.1 OPVANG IN DE REGIO

Bijna alle partijen (**VVD, SP, D66, GroenLinks, CDA, ChristenUnie, PvdA, 50PLUS, VNL, SGP, DENK, PvdD**) willen de opvang in de regio verbeteren, zodat mensen die lang in opvangkampen verblijven duurzame bescherming, veiligheid, onderwijs en zorg krijgen.

- Het **CDA** vindt dat het huidige **vluchtelingenverdrag moet worden aangepast**, om meer opvang in de regio en tijdelijke opvang elders mogelijk te maken. Het **CDA** pleit verder voor het creëren **van meer safe havens in de regio** en hulp aan landen als Libanon.
- De **VVD** wil het **geld dat nu aan opvang in Europa wordt uitgegeven**, efficiënter in de regio wordt besteed. De **VVD** pleit voor voldoende veilige en goede opvang in de regio, zodat **asielaanvragen in Europa overbodig worden**. De **VVD** vindt verder dat de landen in de regio vluchtelingen een verblijfsvergunning moeten bieden. De liberalen willen medewerking aan dit beleid stimuleren door het bijvoorbeeld te koppelen aan ontwikkelingshulp, handelsovereenkomsten, verdragen en visaverstrekking.
- **D66** en **VNL** willen de opvang in de regio **via het budget voor noodhulp flink verhogen**.
- **D66** wil **structurele partnerschappen aangaan met de regeringen** in de regio.
- De **ChristenUnie** kiest voor **investeren in de opvangkampen van UNHCR en in Nederlandse ontwikkelingsorganisaties**.
- De **PvdA** pleit naast algemene noodhulp voor het investeren in **hulp aan kinderen, vrouwen en kwetsbare minderheden** in de opvangkampen.
- De **SGP** wil dat Nederland stimuleert dat **vanuit Europa voldoende geld** ter beschikking wordt gesteld voor opvang in de regio's van herkomst en veilige derde landen. Selectie en opvang moet gebeuren in de regio. Daarbij moet volgens de **SGP** bijzondere aandacht zijn voor **vervolgde christenen**.

1. Asielzoekers & vluchtelingen

2. Inburgering & integratie ▶

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Radicalisering & terrorisme ▶

1.2 MENSENSMOKKELAARS

- **ChristenUnie, SGP** en **PvdD** pleiten voor een “(kei)harde aanpak van mensensmokkelaars”. De **SGP** pleit voor meer **mobiel toezicht** op vreemdelingen en mensensmokkelaars. De **ChristenUnie** is voor een uitbreiding van de Europese missies die netwerken van mensenhandelaren oprollen.
- **D66, GroenLinks** en de **PvdA** willen veilige en legale routes realiseren door de hervestiging van vluchtelingen via **de UNHCR** te laten verlopen.
- **D66** wil **vluchtroutes beveiligen** om mensensmokkelaars uit te sluiten en pleit voor de spoedige komst van een Europese grens- en kustwacht.
- De **PvdA** wil dat **Interpol** prioriteit geeft aan mensensmokkel en stelt meer **opsporingscapaciteit** voor om mensensmokkelbendes op te rollen en hun middelen te bevriezen.
- De **PvdD** wil de **vluchtelingendeal met Turkije** opzeggen.

1.3 BUITENGRENZEN VAN EUROPA

Verschillende partijen (**VVD, D66, SP, 50PLUS, CDA, ChristenUnie**) pleiten voor betere grenscontroles aan de buitengrenzen van Europa.

- De **SP** en **D66** stellen **aanmeldcentra** voor aan de Europese buitengrenzen, waar vluchtelingen zich moeten melden. **GroenLinks** stelt voor dat mensen **asiel kunnen aanvragen bij diplomatieke posten** van de Europese Unie.
- De **ChristenUnie** wil de **huidige opvangcentra in Italië** en Griekenland verbeteren door ondersteuning vanuit de Europese Unie, via middelen uit de EU-structuurfondsen.

De **PvdA, D66, DENK** en de **ChristenUnie** pleiten voor een **gezamenlijk Europees terugkeerbeleid**.

- De **PvdA** stelt **verdragen in Europees verband** voor met landen in Afrika en het Midden-Oosten om vluchtelingen meer perspectief te bieden, en om migranten die niet vluchten voor oorlog of vervolging te laten terugkeren naar hun land van herkomst.
- De **ChristenUnie** pleit voor een **gezamenlijke Europese lijst van “veilige landen”** ten behoeve van het terugkeerbeleid.

1. Asielzoekers & vluchtelingen

2. Inburgering & integratie ▶

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Radicalisering & terrorisme ▶

1.4 VERDELING VAN VLUCHTELINGEN BINNEN EUROPA

Vluchtelingen die tot Europa worden toegelaten moeten volgens de **SP**, de **VVD**, **ChristenUnie**, de **PvdD**, **DENK**, **CDA**, **GroenLinks**, **PvdA**, **D66** en **50PLUS** eerlijk worden verdeeld.

- **50PLUS** wil dat de **verdeling over de leden van de Europese Unie naar rato** plaats vindt op basis van de bevolkingsaantallen.
- De **PvdA**, **DENK**, **CDA** en de **PvdD** willen dat landen die niet meewerken aan een eerlijke verdeling **sancties** krijgen, bijvoorbeeld door ze minder EU-gelden te geven.
- **D66** pleit voor een **Europees asielbeleid**, inclusief Europese aanmeldcentra, een goede verdeling van de lasten over de lidstaten en een sterke rol voor EASO, het Europese asielbureau. **D66** wil dat de Europese Unie een vluchtelingen Eurocommissaris aanstelt. Lidstaten die meer vluchtelingen opnemen, moeten daarvoor **financieel beloond** worden.

1.5 IN NEDERLAND: DE ASIELPROCEDURE

In Nederland moet de asielprocedure volgens verschillende partijen sneller verlopen.

- De **PvdA** wil de **asielprocedures versnellen**, maar niet tornen niet aan de tijdelijke verblijfsvergunning. Vluchtelingen die een verblijfsvergunning krijgen mogen in eerste instantie vijf jaar blijven.
- **D66** vindt dat er, indien nodig, **extra capaciteit** moet komen om maandenlange wachttijden te voorkomen.
- **DENK** wil de bureaucratische asielprocedure versnellen door de **capaciteit van het COA en de IND te vergroten** en deze instellingen crisisbestendiger te maken.
- De **PvdD** vindt dat vluchtelingen die in Nederland asiel aanvragen **binnen twee jaar uitsluitel** moeten krijgen.
- **GroenLinks** wil dat **binnen een jaar een definitieve beslissing op een asielverzoek** wordt genomen. Tegelijk met de asielaanvraag mag het **verzoek tot gezinshereniging** worden ingediend. Daar wordt dan een beslissing over genomen direct nadat de beslissing over de asielaanvraag is genomen.
- De **VVD** wil, zolang er nog asiel kan worden aangevraagd in Europa, het **stapelen van asielaanvragen stoppen** door ervoor te zorgen dat herhaalde aanvragen verkort worden afgedaan en het beroep niet in Nederland mag worden afgewacht. Hoger beroep bij herhaalde aanvragen wil de **VVD** afschaffen.
- Volgens de **SGP** draagt het grote aantal verdragen en Europese regelingen bij aan juridisering en onnodige procedures. Het is voor de **SGP** tijd om deze **regels samen te voegen**.
- Daarnaast wil de **SGP** dat het indienen van herhaalde, vaak kansloze asielaanvragen wordt ontmoedigd, onder meer door **beperking van de vergoeding voor rechtsbijstand**. Ook wil de **SGP** dat de mogelijkheden om gezinsleden te laten delen in de verblijfsvergunning niet worden uitgebreid. Bij gezinshereniging moeten **strengere eisen** (kunnen) worden gesteld aan het inkomen en de leeftijd van migranten.

1. Asielzoekers & vluchtelingen

2. Inburgering & integratie ▶

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Radicalisering & terrorisme ▶

1.6 WIE WORDEN ER TOEGELATEN?

Wat betreft de **PVV** en **VNL** krijgt (haast) niemand asiel.

- De **PVV** wil de **grenzen dicht**: geen enkele asielzoeker er meer bij en geen immigranten meer uit islamitische landen. Verder wil de **PVV** alle al verleende **verblijfsvergunningen asiel voor bepaalde tijd intrekken** en de **azc's sluiten**.
- **VNL** en de **SGP** pleiten voor **extra (mobiele) grensbewaking**.
- **VNL** wil een **streng immigratiebeleid**, naar Australisch model. Immigranten met een **kindbruid**, worden wat betreft **VNL** direct het land uitgezet. **VNL** wil verder dat eenmaal toegelaten asielzoekers en **statushouders die op vakantie gaan** in het land van herkomst, hun **verblijfsrecht verliezen**.
- **PvdA, D66** en **VVD** spreken zich in hun verkiezingsprogramma's uit voor **kennismigratie**.
- De **PvdA** maakt hierbij het voorbehoud dat het **niet mag leiden tot verdringing** van Nederlandse werknemers.
- De **VVD** wil dat Nederland aantrekkelijker wordt voor hoogopgeleide mensen die met unieke talenten en goede innovatieve ideeën bijdragen aan onze welvaart. De liberalen stellen daarom een **kennismigrantenregeling** voor op basis van een **puntensysteem**. Hoe groter de mogelijke bijdrage aan de Nederlandse economie, hoe groter de kans om hier als kenniswerker aan de slag te kunnen.
- **D66** stelt een **Europees migratiebeleid** voor dat zich, naast het vluchtelingenbeleid, richt op het aantrekken en selecteren van economische migranten met vaardigheden die aansluiten bij de vraag op onze arbeidsmarkt.
- **D66** en de **ChristenUnie** pleiten voor een **Blue Cardsysteem**. **D66** wil dat het eenvoudiger wordt in andere EU-landen te kunnen werken voor eenzelfde werkgever, wanneer een werkvergunning voor één EU-land is verkregen. De **ChristenUnie** wil dat **het Blue Cardsysteem wordt uitgebreid** door lidstaten prioriteiten voor hun arbeidsmarkt te laten aangeven naast de al bestaande mogelijkheden voor kennismigranten.
- Wat betreft **VNL** zijn **alleen mensen die een verrijking zijn** voor onze economie welkom.

- De **SGP** wil dat migranten die naar Nederland willen komen om andere redenen dan asiel, aan moeten kunnen tonen dat zij in ons land **op eigen benen** kunnen staan. Kansloze (gezins)migratie moet volgens de **SGP** voorkomen worden.
- De **VVD** wil in EU-verband regelen dat de eisen aan **huwelijksmigranten** worden aangescherpt en dat het niet voldoen aan de eisen leidt tot afwijzing of intrekking van de verblijfsvergunning.

Verschillende partijen pleiten voor het toelaten van specifieke groepen vluchtelingen.

- De **PvdA, GroenLinks**, de **ChristenUnie** en de **PvdD** vragen de aandacht voor vluchtelingen die in het land van herkomst hun **seksuele gerichtheid, genderidentiteit, religie of politieke opvattingen** moeten verbergen.
- De **PvdA** noemt verder **slachtoffers van mensenhandel, alleenreizende vrouwen en kinderen en mensen met een beperking**.
- De **ChristenUnie** vraagt de aandacht voor **bekeerlingen**, slachtoffers van **mensenhandel, kindhuwelijken** en voor de zogenaamde **1F vluchtelingen - vluchtelingen die verdacht zijn van een oorlogsmisdaad**.
- **DENK** is voor het zorgvuldiger en minder categorisch toepassen van de 1F-Vluchtelingenstatus.
- De **SGP** wil dat Nederland bij het uitnodigen van asielzoekers **christenen** helpt.

1. Asielzoekers & vluchtelingen

2. Inburgering & integratie ▶

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Radicalisering & terrorisme ▶

1.7 ASIELZOEKERSCENTRA

De **ChristenUnie** en **D66** willen dat vooral kinderen tijdens de asielprocedure **zo min mogelijk** hoeven te **verhuizen**. Wat betreft de **ChristenUnie** zouden kinderen niet meer moeten verhuizen nadat ze met school begonnen zijn.

D66, CDA, GroenLinks, de **PvdD**, de **SGP**, de **SP** en **DENK** pleiten voor een kleinschaligere opvang.

- Wat betreft **D66** komt er **een permanente opvangreserve** (ook in rustigere tijden).
- De **PvdA** en **GroenLinks** vinden dat de **grootte van asielzoekerscentra** beter moet passen bij de omvang van het dorp of de stad. **DENK** wil dat er minder vluchtelingen worden opgevangen in kleine gemeenten en het **CDA** vindt dat er rekening moet worden gehouden met het **draagvlak** en de spankracht in de regio.
- De **PvdD** stelt voor dat het aantal vluchtelingen dat wordt gehuisvest, **nooit meer** mag zijn **dan een kwart van het aantal inwoners**.
- Wat betreft de **SP** moeten **ook rijkere gemeenten voldoende opvang** aanbieden en niet alleen de armere wijken. De **SP** wil verder **bewonerscomités inspraak** geven bij de inrichting van opvangplekken voor vluchtelingen.
- De **ChristenUnie** wil meer ruimte voor **vrijwilligersinitiatieven** en integratie-gerelateerde activiteiten in de opvangcentra van het COA.
- De **SGP** vindt dat de overheid ervoor dient te zorgen dat **initiatieven voor zinvolle dagbesteding** in de noodopvang en asielzoekerscentra voldoende ruimte krijgen, zeker naarmate de kans stijgt dat asielzoekers in Nederland mogen blijven.

1.8 KWETSBARE GROEPEN IN ASIELZOEKERSCENTRA

Verschillende partijen (**VVD, PvdA, D66, ChristenUnie, SP, GroenLinks**) vragen de aandacht voor de bescherming van kwetsbare groepen in de asielopvang tegen discriminatie, pesterijen en bedreiging.

- De **PvdA** vindt dat er **veilige plekken** voor hen beschikbaar zijn als de situatie te onveilig wordt. Wat betreft de **PvdA** kunnen asielzoekers die anderen bedreigen het **recht op asiel sneller verliezen**.
- **GroenLinks** wil kwetsbare groepen bij acute dreiging tijdelijk in **aparte opvang** worden geplaatst en de daders effectief aanpakken.
- De **VVD** wil juist de **daders apart** zetten en niet de slachtoffers. De daders moeten wat betreft de **VVD** in een streng, **sober regime** worden geplaatst en er moet, waar mogelijk, versneld aan hun vertrek wordt gewerkt.
- De **ChristenUnie** stelt voor dat bij een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van zes maanden, de **verblijfsvergunning wordt ingetrokken**.

1. Asielzoekers & vluchtelingen

2. Inburgering & integratie ▶

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Radicalisering & terrorisme ▶

1.9 KINDERPARDON

Enkele partijen besteden aandacht aan het Kinderpardon.

- De **VVD** wil de **kinderpardonregeling afschaffen**. De **VVD** is tegen een regeling waardoor gezinnen de hoop houden dat zij een vergunning kunnen krijgen, als zij maar lang genoeg met kinderen een illegaal bestaan leiden in Nederland.
- **D66**, de **ChristenUnie**, de **SP**, de **PvdD** en **GroenLinks** willen een **verruiming van het kinderpardon**, zodat gewortelde kinderen die al langer in Nederland verblijven alsnog een vergunning kunnen krijgen.
- Wat betreft **GroenLinks** mogen alle kinderen die in Nederland geworteld zijn en buiten hun schuld nog geen verblijfsstatus hebben, in Nederland blijven. Ook wil **GroenLinks** dat bij de **asielprocedure het belang van kinderen in de Vreemdelingenwet** wordt vastgelegd. Verder wil **GroenLinks** dat er meer geld komt voor de **scholing van vluchtelingenkinderen** en dat jongeren zonder verblijfsstatus **stage** kunnen lopen.
- De **SGP** vindt dat **generale pardonregelingen onwenselijk** zijn. De minister heeft de bevoegdheid om indien nodig in individuele gevallen uitzonderingen te maken. Hierbij mag mee gewogen worden of iemand al in Nederland is 'geworteld'.
- Het Kinderpardon komt niet meer in het verkiezingsprogramma van de **PvdA** voor. Wel pleiten de sociaaldemocraten voor een **betere borging van de positie en rechten van kinderen in de vreemdelingenwet**, zodat de individuele rechten van het kind serieus worden genomen en hun belang apart door de rechter kan worden afgewogen. Ook vraagt de **PvdA** aandacht voor **de veiligheid van alleenreizende kinderen** om te voorkomen dat ze slachtoffer worden van mensenhandel of misbruik. Bij de herplaatsing uit bijvoorbeeld Griekenland en Italië krijgen kinderen prioriteit.
- De **VVD** vindt dat voorkomen moet worden dat alleenstaande minderjarige vreemdelingen het slachtoffer worden van slechte keuzes van hun ouders of van mensensmokkelaars. Daarom wil de **VVD** dat **kinderen zo snel mogelijk worden herenigd met hun familie in het land van herkomst**, of worden ondergebracht in een opvangvoorziening in het land van herkomst.

1.10 GEDWONGEN TERUGKEER NAAR LAND VAN HERKOMST/ UITGEPROCEDEERDE ASIELZOEKERS

Wie geen asiel krijgt, gaat zo snel mogelijk terug naar land van herkomst. Dat vinden alle partijen. In de praktijk blijft een groep uitgeprocedeerde asielzoekers toch in Nederland, onder andere omdat ze niet altijd geaccepteerd worden in het land van herkomst. In sommige gemeenten kunnen deze asielzoekers gebruik maken van een zogenaamde **bed-bad-brood**voorziening.

- Wat betreft de **VVD** moeten uitgeprocedeerde asielzoekers **het land verlaten**. Ook gemeenten moeten hieraan gehoor geven, door gemeentelijke opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers en illegalen te beëindigen. De **VVD** wil **illegaal verblijf - en het faciliteren daarvan - strafbaar** stellen.
- De **PvdA** en de **VVD** willen harde afspraken maken met landen van herkomst over het terugnemen van hun onderdanen. Landen die onvoldoende meewerken ontvangen **sancties**.
- De **SGP** wil dat er **meer geld en mankracht komen voor gedwongen terugkeer** van vreemdelingen. Het moet bijvoorbeeld makkelijker worden om asielzoekers vast te zetten voor overdracht naar een andere lidstaat of voor terugkeer naar een veilig land. Ook wil de **SGP** de **lijst met veilige landen uitbreiden**, zodat de uitzetting naar deze landen versneld kan gebeuren.
- De **PvdA** wil vroegtijdig, met maatwerk, **een terugkeerplan** opstellen met aandacht voor scholing, werk en gezondheid, en in samenwerking met ngo's en diasporaorganisaties.
- Het **CDA** wil **steun** geven **aan herkomstlanden die** na het herstel van de vrede **meewerken** aan de terugkeer van hun landgenoten; landen die niet meewerken krijgen geen ontwikkelingshulp en komen niet in aanmerking voor handelsverdragen of andere vormen van samenwerking.
- De **ChristenUnie** en **D66** willen **samenwerken met andere Europese landen** om verplichte terugkeer naar meer landen van herkomst mogelijk te maken. De **ChristenUnie** wil verder, met in achtneming mensenrechtenverdragen, **bilaterale samenwerkingsafspraken** afspraken opnemen over de bereidheid om uitgeprocedeerde vreemdelingen terug te nemen.

- **D66**, de **SP**, de **PvdD** en de **ChristenUnie** vinden dat tegemoet gekomen moet worden aan de wensen van gemeenten voor een **'bed-bad-broodregeling'** en dat voorkomen moet worden dat vluchtelingen over straat moeten zwerven. De **PvdD** vindt dat gemeenten daarvoor **hulp van het Rijk** moeten krijgen.
- **GroenLinks** vindt dat wie niet teruggestuurd kan worden, een **tijdelijke verblijfsvergunning** moet krijgen. Als terugkeer na drie jaar nog steeds onmogelijk is, wordt deze omgezet in een **permanente verblijfsstatus**.
- De **ChristenUnie** wil een **verblijfsvergunning na een jaar** verstrekken wanneer iemand aantoonbaar heeft gewerkt aan vertrek naar land van herkomst en "buiten schuld" toch niet kan terugkeren.
- De **SGP** vindt het onwenselijk dat iemand na vijf jaren verblijf in Nederland 'automatisch' voor onbepaalde tijd mag blijven. **Terugkeer** moet **mogelijk** zijn **tot zeven jaar**.

1. Asielzoekers & vluchtelingen ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Radicalisering & terrorisme ▶

2 Inburgering & integratie

2.1 HUISVESTING NIEUWKOMERS

- De **PvdA** wil vluchtelingen die mogen blijven zo veel mogelijk **huisvesten in de regio van de eerste opvang**, waar ze al vaak een netwerk hebben opgebouwd. In steden met tekorten aan woningen wil de **PvdA** geen voorrang geven aan statushouders, maar **tijdelijke en kleinschalige woonvoorzieningen** bouwen voor zowel de statushouder als de mensen op de wachtlijst.
- **D66** wil dat er de komende jaren **100.000 extra sociale huurwoningen** worden bijgebouwd om de wachtlijsten weg te werken en vluchtelingen met een verblijfstatus te kunnen huisvesten, zonder dat er sprake is van verdringing.
- **DENK** pleit voor het slimmer gebruiken van leegstaande woningen.
- De **SP** wil dat **ook in rijkere gemeenten en buurten** voldoende ruimte gemaakt voor de huisvesting van nieuwkomers.

2.2 ONDERWIJS EN ARBEID VOOR NIEUWKOMERS

- **D66, ChristenUnie** en **GroenLinks** willen dat asielzoekers **vanaf hun eerste dag na aankomst in Nederland taalles krijgen en kans hebben op (vrijwilligers)werk**. De **PvdD** wil dat vluchtelingen zo snel mogelijk kennis maken met het Nederlands en **DENK** pleit voor het verkorten van de wettelijke termijn waarna een persoon in een asielprocedure kan werken en studeren. De **SP** wil dat vluchtelingen met een verblijfsstatus zo snel mogelijk Nederlands leren.
- **D66** stelt voor dat voor nieuwkomers, onder wie asielzoekers, vanaf het moment van aankomst voor **tweejarige internationale schakelklassen** beschikbaar moeten zijn. Voor nieuwkomers die ouder zijn dan zestien moeten passende trajecten beschikbaar komen en een betere en snellere **diploma-erkenning**, met desnoods bijscholingstrajecten op maat.
- De **PvdA** wil de kwaliteit en het slagingspercentage voor inburgering sterk verbeteren door een betere aansluiting van het inburgeringsonderwijs met het reguliere onderwijs en **verbetering van het inburgeringsonderwijs** op reguliere onderwijsinstellingen.
- **DENK** wil meer geld beschikbaar stellen voor onderwijs en zorg voor asielzoekers(kinderen).
- De **SP** wil het taal- en inburgeringsonderwijs **niet over laten aan de markt**, maar laagdrempelig, gratis en toegankelijk organiseren in de buurt, op scholen en op het werk.
- De **SP** en het **CDA** zijn voor extra taalonderwijs **via de publieke omroep en internet**.

1. Asielzoekers & vluchtelingen ▶

2. Inburgering & integratie

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Radicalisering & terrorisme ▶

- De **SP, GroenLinks, 50PLUS, PvdA** en de **ChristenUnie** pleiten daarnaast voor bijzondere aandacht voor de **vrijheden, de grondrechten** die we in ons land kennen. De **PvdA** wil dat de waarden van tolerantie, vrijheid, gelijkwaardigheid, solidariteit en mensenrechten worden gerespecteerd en onderschreven. **50PLUS** is voor een **nieuwkomersverklaring** naar Belgisch voorbeeld.
- Als je onze **vrijheden omarmt**, dan hoor je er volgens de **VVD** gewoon bij.
- De **SGP** vindt dat bij integratie hoort dat de nieuwe inwoners zich verdiepen in de **Nederlandse geschiedenis, cultuur en gewoonten**. Wie dat weigert, kan een voortgezet verblijf wel schudden. In inburgeringscursussen moet naast de Nederlandse taal ook basale kennis van de Nederlandse samenleving centraal staan. Denk aan het **Wilhelmus en de vlag, onze feestdagen en de nationale dodenherdenking**.
- De **ChristenUnie** wil van nieuwkomers vragen, door middel van een **loyaliteitsverklaring**, de rechtsstaat en de waarden van godsdienstvrijheid, gelijkwaardigheid en de rechten van minderheden en vrouwen te onderschrijven.
- De **ChristenUnie** stelt verder voor dat gemeenten samen met het Rijk programma's ontwikkelen om voor alle statushouders **werkstages en vrijwilligerswerk** aan te bieden. Ondernemende statushouders krijgen hulp bij het opzetten van bedrijfjes. Vrijwilligerswerk is verplicht en passend vrijwilligerswerk zolang statushouders geen werk hebben.

2.3 KOSTEN INBURGERING EN INBURGERINGSPLICHT

- De kosten van inburgering hoeven wat betreft de **PvdA** voortaan niet alleen maar gedragen te worden door de cursist; als dit financieel noodzakelijk is, wil de **PvdA** dat de **overheid daaraan bijdraagt**.
- Wat betreft de **ChristenUnie** innen gemeenten de zorgtoeslag, huurtoeslag en bijstand gedurende de eerste twee jaar en de nieuwkomer ontvangt dan voorzieningen en begeleiding **in natura met leefgeld**. Alle volwassen mannen en vrouwen moeten deelnemen aan dit systeem.
- De **VVD** wil dat nieuwkomers **zelf hun inburgering betalen**. Ze kunnen hierbij een beroep doen op een sociaal leenstelsel. Wie geen inspanning levert om onze taal te leren, krijgt geen bijstandsuitkering.
- Nieuwkomers die verwijtbaar **niet voldoen aan hun inburgeringsplicht**, hebben volgens de **SGP** geen recht op uitkeringen. De **VVD** vindt ook dat zij de consequenties moeten ondervinden, zoals het verliezen van de verblijfsvergunning, geen Nederlander kunnen worden of geen uitkering meer kunnen krijgen.
- Nieuwkomers die weigeren deel te nemen, moeten wat betreft **D66** en het **CDA** uiteindelijk ook **het land uitgezet** kunnen worden.
- **VNL** wil dat immigranten de eerste tien jaar geen aanspraak kunnen maken op de **sociale zekerheid**.

1. Asielzoekers & vluchtelingen ▶

2. Inburgering & integratie

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Radicalisering & terrorisme ▶

2.4 NEDERLANDERSCHAP, DUBBELE NATIONALITEIT EN NATIONALE FEESTDAGEN

- De **VVD**, **VNL** en **50PLUS** willen de **termijn voor naturalisatie verlenen** naar tien jaar. Wat betreft **50PLUS** wanneer er sprake is van een gemeentelijk 'bewijs van goed gedrag', volledige beheersing van de Nederlandse taal en een af te leggen verklaring aan de Nederlandse Grondwet.
- **D66** wil de **naturalisatietermijn** weer terugbrengen naar **vijf jaar**.
- De **VVD** vindt verder dat een **(te groot) beroep op een uitkering** een reden moet kunnen zijn om het verzoek tot naturalisatie af te wijzen. Ook moet het openbare-orde-criterium worden aanscherpt, ook voor minderjarigen die ernstige misdrijven hebben gepleegd.
- Het **CDA** wil gemeenten de mogelijkheid bieden om in bijzondere omstandigheden iemand **versneld in aanmerking** te laten komen **voor het Nederlandschap**. Dat kan bijvoorbeeld als iemand een grote of bijzondere bijdrage levert aan de samenleving.
- **50PLUS** is, daar waar het kan, tegen **een dubbele nationaliteit**. De **SGP** en het **CDA** willen dat de mogelijkheid van een dubbele nationaliteit wordt beperkt tot gevallen waarin het opgeven van de herkomst-nationaliteit onmogelijk is. Op landen die het onmogelijk maken de eigen nationaliteit op te geven wordt diplomatieke druk uitgeoefend.
- **VNL** is voor de invoering van een **puntenpaspoort** in geval van dubbele nationaliteit. Bij verlies van alle punten (in geval van één of meer misdrijven), vervalt het Nederlandschap.
- De **PVV** wil **criminelen met een dubbele nationaliteit** denaturaliseren en uitzetten.
- **D66** vindt daarentegen dat **niemand zijn oorspronkelijke nationaliteit hoeft op te geven**. Dat geldt voor Nederlanders die langere tijd in het buitenland verblijven en voor mensen die naar Nederland komen.
- **VNL** wil dat **nationale feestdagen** onaangetast blijven: dus geen Suikerfeest in plaats van bijvoorbeeld Tweede Kerstdag. Ook de **SGP** neemt stelling tegenover degenen die "alle sporen van het christelijk geloof in onze wetgeving willen uitwissen of (nationale) islamitische feestdagen willen erkennen."
- **DENK** wil een **Nationale Dag van het Staatsburgerschap** als nationale feestdag invoeren, zodat ons gemeenschappelijke burgerschap onderling wordt bevestigd en **GroenLinks** wil dat **5 mei een nationale feestdag** wordt waarop iedereen ieder jaar vrij is en we de vrijheid met elkaar vieren.

1. Asielzoekers & vluchtelingen ▶

2. Inburgering & integratie

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Radicalisering & terrorisme ▶

2.5 INTEGRATIE EN SEGREGATIE

De **PvdA**, de **SP** en **VNL** doen enkele voorstellen om integratie te bevorderen en segregatie tegen te gaan.

- De **SP** pleit voor een **specifiek integratiebeleid voor mensen met een grote achterstand** tot onze samenleving, zodat problemen als taal, werkloosheid en eengerelateerd geweld kunnen worden aangepakt.
- **VNL** wil dat de **Nederlandse taal centraal** staat bij integratie: overheidscommunicatie kan dus nooit in bijvoorbeeld het Arabisch of Turks plaatsvinden.
- Om de leefbaarheid van wijken te vergroten wil de **SGP** dat gemeenten bij sociale huurwoningen ook de bevoegdheid [krijgen] om **niet-Westerse allochtonen te spreiden**.
- De **PvdA** wil **investeren in gemengde wijken** met een scala aan woningen voor diverse groepen en in een toegankelijke openbare ruimte waar voor iedereen plek is. De **PvdA** wil investeren in gemengde en brede scholen.
- De **SP** vindt dat scholen in gemengde wijken een **afspiegeling** moeten zijn **van de buurt**. Scholen maken afspraken over een eerlijke verdeling van leerlingen met een achterstand. Alle scholen dienen volgens de **SP** bij te dragen aan de integratie. De **SP** vindt het onacceptabel als scholen leerlingen weigeren, omdat ze niet bij de grondslag van de school zouden passen. Scholen die zich op deze manier bewust isoleren, kunnen hun bekostiging kwijtraken.
- De **PvdA** wil via het **vak burgerschap en sociale vaardigheden** aandacht creëren voor de onderlinge verschillen en voor het besef van 'eenheid in verscheidenheid'; iedereen is anders en daardoor is iedereen gelijk. De **SP** wil op middelbare scholen meer aandacht voor **filosofie, religie en levensbeschouwing**, waarbij leerlingen kritisch leren nadenken over hun eigen achtergronden en leren omgaan met andersdenkenden.
- **DENK** vindt dat scholen de wettelijke taak moeten hebben om **intercultureel contact** tussen leerlingen te bevorderen door bijvoorbeeld vriendschapsscholen te vormen en gemeenschappelijk aandacht te besteden aan de Dag van het Staatsburgerschap.

- Volgens **DENK** zijn er in Nederland meer mensen die geïntegreerde mensen moeten accepteren, dan mensen die nog zouden moeten integreren. **DENK** pleit daarom voor het invoeren van een **acceptatiemonitor in plaats van de integratiemonitor**, zodat het acceptatiegehalte van de samenleving ieder jaar wordt onderzocht. **DENK** is daarnaast voor het invoeren van een **Minister van Wederzijdse Acceptatie**
- **DENK** is een voorstander voor het **afschaffen van** de concepten en de stigmatiserende beleidspraktijken die horen bij de termen 'Allochtoon' en 'Autochtoon'.

1. Asielzoekers & vluchtelingen ▶

2. Inburgering & integratie

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Radicalisering & terrorisme ▶

3 Diversiteit

3.1 DIVERSITEITSBELEID

PvdA, D66, GroenLinks, de SP, de ChristenUnie, DENK en de **VVD** pleiten voor meer diversiteit bij bijvoorbeeld de overheid en overheidsinstellingen.

- De **PvdA** wil dat **instituties zoals de politie, het UWV, het onderwijs en zorginstellingen** een herkenbare afspiegeling zijn van de diversiteit van onze samenleving. De **PvdA** wil transparantie creëren over de etnische diversiteit van gemeenschappelijke instituties.
- De **SP** vindt dat overheidsorganisaties zoveel mogelijk een goede afspiegeling moeten zijn van de samenleving. In hun jaarverslag moeten zij daarom **verantwoording afleggen** over het gevoerde diversiteitsbeleid voor vrouwen, mensen met een arbeidsbeperking, migrantenkinderen en LHBT'is.
- **GroenLinks** vindt dat de overheid een **actief voorkeursbeleid** moet gaan voeren bij de invulling van vacatures voor een goede afspiegeling van de samenleving, met name in publieke topfuncties.
- **D66** wil dat de overheid een actief diversiteitsbeleid gaat voeren, **rapporteert** over de samenstelling van haar personeelsbestand en afspraken maakt met vakbonden en werkgevers met duidelijke doelen en zelfverplichting. Ook wil **D66** dat in het onderwijs meer aandacht komt voor diversiteit en gelijkwaardigheid. Daarnaast vindt **D66** dat organisaties als politie, defensie en publieke omroep en de PABO's in hun toelatingsbeleid meer nadruk moeten leggen op diversiteit.

- **DENK** is voorstander van **diversiteitsquota** voor vrouwen, mensen met een migrantenachtergrond en mensen met een beperking als bewindspersonen en overheidspersoneel. Ook wil **DENK** een diversiteitsquotum van 10% voor meer mensen met migrantenachtergrond in de top van grote ondernemingen in Nederland
- De **VVD** vindt diversiteit in het eigen belang van organisaties omdat ze dan beter presteren, maar vindt dat je diversiteit **niet** kunt **afdwingen via wetten**. De **VVD** is tegen wettelijk verplichte quota voor bijvoorbeeld het aantal vrouwen, allochtonen of arbeidsgehandicapten dat organisaties in dienst moeten nemen.

[1. Asielzoekers & vluchtelingen ▶](#)[2. Inburgering & integratie ▶](#)[3. Diversiteit ▶](#)[4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶](#)[5. Radicalisering & terrorisme ▶](#)

4 Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst

Bijna alle partijen spreken zich uit tegen discriminatie. De **VVD** wil discriminatie vooral bestrijden door betere handhaving en door in te zetten op **voorlichting en onderwijs**. Andere partijen doen voorstellen om de wetgeving te veranderen, de registratie van discriminatie te vergemakkelijken of politie en Openbaar Ministerie meer armslag te geven. Ook worden er specifieke voorstellen gedaan om discriminatie op de arbeidsmarkt tegen te gaan.

4.1 GRONDEN VAN DISCRIMINATIE

Sommige partijen vragen de aandacht voor specifieke vormen van discriminatie.

- Zo wijzen de **ouderenpartij 50+**, **D66** en **GroenLinks** op **leeftijdscriminatie**,
- vragen het **CDA**, de **ChristenUnie**, de **PvdA**, de **SGP**, **DENK** en **D66** aandacht voor **antisemitisme**,
- De **ChristenUnie**, **D66** en de **PvdA** vragen aandacht voor **moslimdiscriminatie** en **Denk spreekt over islamofobie en afrofobie**,
- **GroenLinks**, **D66** en **PvdA** willen attentie voor de discriminatie van **LHBTi's** en **DENK** vraagt aandacht voor homofobie
- **D66** wil **gendersensitief beleid**: geen onnodige geslachtsregistratie.
- **GroenLinks**, **D66** en de **PvdD** vragen de aandacht voor **mensen met een beperking**.
- De **ChristenUnie** en **VNL** willen meer aandacht voor de beveiliging van **de Joodse gemeenschap**. De **ChristenUnie** stelt voor dat de overheid structureel met een substantiële, financiële bijdrage de beveiliging van Joodse scholen en synagogen ondersteunt.
- De **SGP** wil dat de overheid niet accepteert dat er op scholen problemen zijn bij het aan de orde stellen van **de Holocaust**. Ook bij de inburgering en de Nationale dodenherdenking moet nadrukkelijk stil worden gestaan bij de Holocaust en **antisemitisme**.
- De **SGP** wil verder dat de overheid optreedt wanneer personen of zenders **Jodenhaat** aanwakkeren en dat Nederland en de Europese Unie ervoor zorgen dat er geen subsidie wordt verstrekt om antisemitische Palestijnse schoolboeken te maken en te verspreiden.

1. Asielzoekers & vluchtelingen ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst

5. Radicalisering & terrorisme ▶

4.2 REGISTRATIE, WETGEVING EN HANDHAVING

- De **PvdA** en **D66** willen een wettelijk **verbod op (trans) genderdiscriminatie** in de Algemene wet gelijke behandeling opnemen.
- **Racisme** moet volgens de **PvdA** als **hate-crime** worden behandeld, waardoor de straffen voor de daders verhoogd kunnen worden. Ook wil de **PvdA** voorlichting over seksuele diversiteit overal in het onderwijs verplicht stellen en een effectievere aanpak van pestgedrag.
- **50PLUS** wil dat **leeftijdscriminatie** via alle wet- en regelgeving, landelijk en lokaal, onmogelijk wordt.
- **GroenLinks** en de **PvdD** stellen voor dat in artikel 1 van de Grondwet over gelijke behandeling expliciet wordt gemaakt dat ook discriminatie op grond van **homo- en heteroseksuele gerichtheid, genderidentiteit** niet is toegestaan. **GroenLinks** wil hier ook op grond van **leeftijd en handicap** aan toevoegen.
- De **PvdD** stelt voor in de wet de term 'hetero- of homoseksuele gerichtheid' te vervangen door '**seksuele gerichtheid**'.
- **DENK** pleit voor het invoeren van een zogenaamd **R-register voor aantoonbaar discriminerende uitingen**, zodat werken bij de overheid voor mensen die discrimineren in vergrote mate onmogelijk wordt.
- **GroenLinks** en de **PvdD** willen een **hogere strafmaat** voor discriminerend geweld, bedreigingen en intimidatie en stelt voor dat alle politieregio's geweld tegen homo's, lesbiennes, biseksuelen, transgender en intersekse personen gaan registreren.
- **DENK** is voor het opleggen van een **Educatieve Maatregel Discriminatie** (EMD) na veroordelingen voor discriminatie, zodat racisten hun leven kunnen beteren.
- **DENK** wil verder een **contacttaakstraf** invoeren, waarbij mensen die discrimineren verplicht in contact moeten treden met de groep mensen die zij hebben gediscrimineerd.
- **DENK** pleit voor het invoeren van een **Racismepolitie** door 1000 agenten op te leiden als discriminatie experts. Ook de **PvdA** pleit voor meer inzet op de bestrijding van discriminatie door meer **gespecialiseerde agenten**.
- De **PvdA** wil dat het voor slachtoffers gemakkelijker wordt melding te doen bij de politie en dat de politie en het Openbaar Ministerie **meer armslag** krijgen om de daders van racisme en discriminatie op te sporen en te vervolgen. Daarnaast wil de **PvdA laagdrempelige online meldpunten** en de mogelijkheid creëren om uitgaansgelegenheden die het te bont maken, hun exploitatievergunning te kunnen afpakken.

1. Asielzoekers & vluchtelingen ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst

5. Radicalisering & terrorisme ▶

4.3 DISCRIMINATIE OP DE ARBEIDSMARKT

- De **SP**, **GroenLinks** en de **PvdA** willen dat de arbeidsinspectie **meer middelen en mogelijkheden** krijgt om discriminatie op de arbeidsmarkt aan te pakken.
- Ook wil de **SP** bedrijven die discrimineren **benoemen en veroordelen**, de **PvdA** pleit voor ‘**naming and shaming**’ van de ergste overtreders en **GroenLinks** wil dat bedrijven die veroordeeld zijn voor discriminatie tijdelijk worden **uitgesloten van overheidsaanbestedingen**.
- **DENK** is voorstander van het laten uitvoeren van **loksollicitaties**, zodat gecontroleerd kan worden op discriminatie bij werving.
- **DENK** is verder voor een gesanctioneerde **verplichting** van scholen en de overheid **om stageplaatsen te vinden** voor studenten en voorstander van een **quotumregeling voor stageplaatsen** bij bedrijven met meer dan 25 werknemers.
- **D66** is voor experimenten om te komen tot **neutrale sollicitatie- en promotieprocedures**. **GroenLinks** stelt voor dat de overheid bij de eigen vacatures het voortouw neemt bij het gebruik van **anoniem solliciteren**. De **PvdA** gaat op dit punt verder: de sociaaldemocraten willen dat anoniem solliciteren de norm wordt bij alle overheden en (semi) publieke instellingen.

4.4 ETNISCH PROFILEREN

- De **PvdA**, **D66**, **SP**, **GroenLinks**, **DENK** en de **ChristenUnie** zijn van plan etnisch profileren tegen te gaan, onder andere door meer te doen aan **diversiteitsbeleid** bij de politie.
- De **PvdA** wil verder **een cultuuromslag bij de politie** en andere overheidsdiensten om etnisch profileren te voorkomen. Dat kan door middel van een betere selectie, meer training en kennis bij het politiekorps.
- Ook de **SP** denkt aan het **beter scholen van agenten** om etnisch profileren te bestrijden.
- **GroenLinks** en **DENK** willen etnisch profileren tegengaan door de politie op **stopformulieren** te laten registreren wat de reden is waarom iemand staande wordt gehouden.
- **DENK** is voorstander van een landelijk **Meldpunt Politiefunctieerders** en **DENK** stelt verder een onafhankelijk onderzoek voor naar **etnisch profileren bij de belastingdienst, gemeenten, de FIOD en de inspectie SZW**.
- **VNL** ten slotte vindt dat politiemedewerkers **niet belast** moeten worden **met richtlijnen over etnisch profileren**.

1. Asielzoekers & vluchtelingen ►

2. Inburgering & integratie ►

3. Diversiteit ►

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst

5. Radicalisering & terrorisme ►

4.5 KOLONIAAL VERLEDEN/ SLAVERNIJVERLEDEN

DENK, de **PvdA**, **D66**, **GroenLinks** en de **ChristenUnie** vinden dat er meer aandacht voor het koloniaal verleden en/of slavernijverleden van Nederland moet komen.

- De **ChristenUnie** wil meer aandacht voor het **slavernijverleden** van Nederland, **D66** vraagt meer aandacht voor de “gezamenlijke geschiedenis, inclusief bijvoorbeeld de zwarte bladzijdes van **kolonialisme** en slavernij” en **DENK** pleit voor het stimuleren van een ‘kleurrijk’ een eerlijker perspectief in de geschiedschrijving, door het opzetten van een faculteit voor Afro-Caribische en Indische geschiedschrijving. Ook wil **DENK** straatnamen, bruggen, tunnels en musea dekoloniseren en kolonistoren niet meer vereren.
- De **PvdA** wil met kenniscentrum NiNsee (over het slavernijverleden) **gesprekken en ontmoetingen** organiseren ter bestrijding van vooroordelen.
- **GroenLinks** pleit voor het **erkennen** [van] zowel de mooie als donkere kanten van de geschiedenis. Tradities mogen worden aangepast en voor **GroenLinks** is **Zwarte Piet** hiervan een voorbeeld. En ook **DENK** spreekt zich uit voor het **afschaffen van de racistische elementen** in de karikatuur van Zwarte Piet.
- **GroenLinks** wil dat alle **oorlogsgetroffenen uit voormalig Nederlands-Indië** erkenning, rechtsherstel en compensatie krijgen. Ook andere slachtoffers van ons koloniale verleden moeten van **GroenLinks** erkenning krijgen.
- **DENK** pleit voor **formele excuses voor ons slavernijverleden** en voor de onderdrukking en massamoorden tijdens de **koloniale bezetting van Indonesië** en de politionele acties. **DENK** spreekt zich verder uit voor **herstelbetalingen** in de vorm van het door de regering onderhouden van slavernij-erfgoed.
- **DENK stelt verder voor de relatie met Suriname te verdiepen**, eerlijkere vliegticketprijzen tussen Nederland en Suriname te realiseren, de 100%-controle van passagiers die naar Nederland vliegen vanuit Suriname te stoppen en de archieven open te stellen en de Nederlandse rol in de coup van Bouterse en de Binnenlandse Oorlog te onderzoeken.

- **DENK is voorstander van** een onafhankelijk onderzoek naar het Nederlandse handelen in Indonesië in de jaren 1945-1950, van een ruimhartige tegemoetkoming voor (nakomelingen van) slachtoffers van Nederlands oorlogsgeweld en (nakomelingen van) mensen die zijn benadeeld als gevolg van de Indische Kwestie. Ook is **DENK** voor het aanbieden van excuses voor het feit dat de door Nederland ondersteunde Molukse wens voor onafhankelijkheid onmogelijk te verwezenlijken was
- **DENK** is tot slot voor een onafhankelijk internationaal onderzoek naar de toedracht en schaal van **de Armeense kwestie**.

1. Asielzoekers & vluchtelingen ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst

5. Radicalisering & terrorisme ▶

4.6 VEILIGHEID EN GELOOFSVRIJHEID

In enkele verkiezingsprogramma's komt geloofsvrijheid impliciet of expliciet aan de orde. Zo benadrukt de **ChristenUnie** in haar programma de **geloofsvrijheid voor iedereen**, inclusief 'the right to exit'.

Verschillende partijen besteden in hun programma's aandacht aan de islam. **DENK** stelt voor een rentevrije, ofwel **halal hypotheek aftrekbaar** te maken **van de belasting**. Ook pleit **DENK** voor het **gelijk behandelen van islamitische onderwijsinitiatieven** en voor het aanbieden van voldoende **opleidingen tot islamitisch geestelijke en imam**.

De **PVV** daarentegen wil Nederland '**de-islamiseren**' en de **SGP** vindt dat de overheid oog móet hebben voor het onderscheid dat er is tussen godsdiensten. Blind en onhistorisch gelijkheidsdenken doet volgens de **SGP** geen recht aan de werkelijkheid. Islamitische praktijken die haaks staan op onze wetten mogen niet getolereerd worden en de sharia wil de **SGP** hier helemaal niet hebben.

Geloofsvrijheid kan, net als andere grondwettelijke vrijheden, in botsing komen met andere vrijheden, belangen, principes of de veiligheid. In de verkiezingsprogramma's staan hiervan verschillende voorbeelden.

- Zo stelt de **ChristenUnie** dat er geen verbod op **besnijdenis** van jongetjes en **rituele slacht mag komen**.
- Tegelijkertijd neemt de **ChristenUnie**, net als de **SGP** stelling tegen **gezichtsbedekkende kleding** in overheidsinstellingen, het onderwijs en het openbaar vervoer.
- De **VVD** pleit voor een algeheel verbod op gezichtsbedekkende kleding in het openbaar. Hierbij worden de **boerka** en de **bivakmuts** expliciet genoemd. **VNL** is voor een **boerka- en niqaabverbod** in de publieke ruimte.
- De **PVV** wil geen islamitische **hoofddoekjes** meer zien in publieke functies en een verbod "op overige islamitische uitingen die in strijd zijn met de openbare orde".

- De **SGP** wil dat **gebedsoproepen vanaf moskeeën** worden tegengegaan en dat bij de bouw van moskeeën en minaretten van gemeenten terughoudendheid verwacht mag worden vanwege de uitstraling op de publieke ruimte.
- De **PVV** gaat verder en wil **alle moskeeën en islamitische scholen sluiten** en een **verbod op de koran**.

VVD, CDA, ChristenUnie, SGP en **SP** willen dat er geen podium wordt geboden aan **haatpredikers**.

- De **ChristenUnie** en het **CDA** stellen voor dat dergelijke sprekers **geen visum of vergunning** krijgen om te spreken.
- De **SP** wil dat haatpredikers (en ronselaars) worden geweerd of het **land uitgezet**.
- **VNL** wil dat geweldspredikers het land verlaten en dat **moskeeën** waar wordt opgeroepen tot geweld, worden **gesloten**.
- De **SGP** wil een **verbod van organisaties** die herhaaldelijk haatzaaiende of geweldsverheerlijkende predikers uitnodigen.
- De **VVD** stelt een zwarte lijst van haatpredikers voor en het **CDA** wil het **verheerlijken van geweld strafbaar** stellen en moskeeën sluiten die activiteiten organiseren of toelaten die in strijd zijn met onze rechtsorde.

Ook maken verschillende partijen zich zorgen over **buitenlandse beïnvloeding en financiering van religieuze instellingen**.

- **D66** pleit voor verplichte transparantie van religieuze instellingen over hun **financieringsbronnen**.
- De **VVD** wil dubieuze **buitenlandse financieringsstromen** naar religieuze instellingen in Nederland aanpakken. Datzelfde geldt voor dergelijke stromen naar andere organisaties die haaks staan op de fundamentele vrijheden in Nederland.
- Financiering door ronduit extremistische groepen in het buitenland moet van de **SGP** verboden worden. Overtreding van dat verbod dient te leiden tot het bevriezen van hun tegoeden en strafrechtelijke vervolging.

1. Asielzoekers & vluchtelingen ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst

5. Radicalisering & terrorisme ▶

- Het **CDA** en **VNL** willen de **financiering** van moskeeën en islamitische organisaties door buitenlandse overheden **verbieden** en de **ChristenUnie** wil **geen financiering** van geloofsgemeenschappen, politieke en culturele instellingen **door onvrije landen**, zoals Iran en Saoedi-Arabië.
- De **SP** wil de **ongewenste beïnvloeding** van Nederlanders vanuit landen als Marokko en Turkije **tegengaan** door geen bondgenootschappen meer te sluiten met organisaties die een verlengstuk zijn van de regeringen van deze landen van herkomst.

De **SP**, de **VVD** en **D66** laten zich in hun conceptverkiezingsprogramma's uit over de samenwerking met **radicale religieuze (salafistische)** organisaties.

- De **SP** is tegenstander van samenwerking met dergelijke organisaties en wil dat er een **lijst komt van salafistische organisaties** die haatzaaien en geweld prediken.
- Religieuze genootschappen die de democratie ondermijnen, moeten van de **VVD** verboden kunnen worden. De partij wil daarom een **einde** maken **aan** de wettelijke **uitzonderingspositie van religieuze genootschappen**, waardoor zij nu nog niet verboden kunnen worden.
- **D66** pleit voor het in gesprek blijven met mensen die zich aansluiten bij extreme organisaties. Dat kan volgens **D66 niet** wanneer die **organisaties verboden worden**. **D66** trekt een grens wanneer individuen uit die organisaties haatzaaien of geweld gebruiken. Ook is er geen ruimte voor het aanwakkeren van antisemitisme of homohaar.
- Wat betreft de **SGP** moet stevig opgestreden worden tegen het radicaal islamitische gedachtegoed, maar mag die strijd niet aangegrepen worden om de organisatievrijheid van kerken te beknotten.

[1. Asielzoekers & vluchtelingen ▶](#)[2. Inburgering & integratie ▶](#)[3. Diversiteit ▶](#)[4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst](#)[5. Radicalisering & terrorisme ▶](#)

5 Radicalisering & terrorisme

Bijna alle partijen besteden in hun (concept)verkiezingsprogramma's aandacht aan het voorkomen van radicalisering en terrorisme.

- **VVD, PvdD, SGP** en **SP** zien de **wijkagent** een belangrijke actor bij **het tijdig herkennen van radicalisering**. Onder andere daarom willen deze partijen meer investeren in (meer) wijkagenten.
- **PvdA, D66, GroenLinks** en **ChristenUnie** zien voor **vroegsignalering** een belangrijke rol weggelegd voor school, leerplichtambtenaar, familie, politie, jongerenwerk, gebedshuizen, enzovoort.

Verschillende partijen stellen maatregelen voor om activiteiten die verband (kunnen) houden met het voorbereiden of goedpraten van terrorisme strafbaar te kunnen stellen.

- De **SGP** wil dat degenen die **(terroristisch) geweld goedpraten** en/of verheerlijken (dat kan bijvoorbeeld óók door het dragen van vlaggen van Isis of Hamas) **daarvoor veroordeeld** moeten kunnen worden.
- **50PLUS** wil **preventief strafrechtelijk optreden** tegen personen die terroristische aanslagen voorbereiden en in wetgeving verankeren.
- De **VVD** en de **SGP** willen dat het **uitreizen** naar het buitenland, met als doel het plegen van of het bijdragen aan een terroristisch misdrijf, strafbaar wordt. Ook moeten van de **VVD uitkeringen, paspoorten en verblijfsvergunningen** van jihadgangers kunnen worden **afgepakt**.
- De **SGP** stelt voor dat Nederlanders met een dubbele nationaliteit die naar IS-gebied reizen en/of deelnemen aan een terroristische organisatie, hun **Nederlandse nationaliteit** per definitie **verliezen**.
- Omdat **staatloosheid** niet mogelijk is, moet de Nederlandse nationaliteit bij mensen met een Nederlandse nationaliteit van de **SGP** zoveel mogelijk worden 'uitgekleed'. In ieder geval verliest zo iemand het kiesrecht, het recht om ambtenaar te zijn en alle rechten op welke uitkering dan ook.

- Wie zich aansluit bij een terroristische organisatie, verliest wat betreft de **VVD** het recht om Nederlander te zijn, of iemand nu strafrechtelijk veroordeeld is of niet. Om het Nederlandschap in te kunnen trekken van terroristen met alleen de Nederlandse nationaliteit wil de **VVD** in internationale verdragen **rondom staatloosheid een uitzonderingsclausule** krijgen voor terroristen die zich met geweld tegen de vrijheid, de samenleving en de staat keren.

Terugkerende jihadstrijders.

- **VNL** en de **PVV** willen dat **jihadisten/ Syriëgangers niet terug mogen keren** in ons land.
- Het **CDA** en de **SGP** willen dat terugkerende jihadstrijders preventief **in hechtenis** worden genomen om eerst onderzoek te kunnen doen naar hun verblijf in het oorlogsgebied en het risico dat ze vormen voor onze samenleving.
- **ChristenUnie** wil het voorarrest van teruggekeerde jihadgangers verruimen, maar is tegen **administratieve detentie**.
- Om strijders die terugkeren meteen op te kunnen sluiten, wil de **VVD** het **vrijwillig verblijf op terroristisch grondgebied, uitgezonderd journalisten of hulpverleners, strafbaar** stellen.
- De **SP** wil dat terugkeerders die zich hebben ingelaten met oorlog en geweld, na een rechterlijke toets verplicht worden opgenomen in een **deradicaliseringstraject**. Er komen ook verplichte deradicaliseringsprogramma's voor geradicaliseerde jongeren.
- De **ChristenUnie** pleit voor een gespecialiseerd re-integratietraject voor **ex-gedeteneerden** met een jihadistische achtergrond.

1. Asielzoekers & vluchtelingen ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Radicalisering & terrorisme

Verschillende partijen doen tot slot een aantal voorstellen over de inzet van leger, marechaussee en inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

- **VNL** wil niet alleen de politie maar ook het **leger en de marechaussee inzetten** tegen terreurdreiging.
- De **VVD** wil **antiterreureenheden uitbreiden**. **D66** vindt dat de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (**NCTV**) **terug gaat naar BZK**, om de politieke verantwoordelijkheid voor het bepalen van het dreigingsbeeld en het nemen van (wettelijke) maatregelen te scheiden.
- De **PvdA** wil dat **inlichtingendiensten extra investeringen mogen doen** in meer capaciteit en nieuwe technologie.
- **GroenLinks** wil dat bij de bestrijding van terrorisme de nadruk komt te liggen op het verzamelen van **inlichtingen uit menselijke bronnen en gerichte digitale surveillance** in plaats van massasurveillance. De veiligheidsdiensten publiceren jaarlijks het aantal taps dat zij hebben geplaatst.
- Het **CDA** en de **SGP** pleiten meer **bevoegdheden voor de AIVD**, bijvoorbeeld bij het onderscheppen en ontsleutelen van communicatie.
- **ChristenUnie** wil een **stabiel budget voor de veiligheids- en inlichtingendiensten** voor periodes van 3-5 jaar met voldoende capaciteit bij de veiligheidsdiensten en de IND om vermeende terroristen op te sporen en in de gaten te houden.
- **50PLUS** stelt voor dat Nederland het **budget** voor internationale terrorismebestrijding, inlichtingendiensten en de aanpak van jihadisten de komende vier jaar **opvoert met 500 miljoen euro**. Ook wil **50PLUS** Defensie kunnen inzetten bij een terroristische dreiging.
- **DENK** stelt een Actieplan Integrale Aanpak Extreemrechts Geweld voor, omdat de dreiging van extreemrechts door diensten wordt onderschat.

1. Asielzoekers & vluchtelingen ▶

2. Inburgering & integratie ▶

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Radicalisering & terrorisme

Schematisch overzicht

Klik op de politieke partij en lees welk standpunt die inneemt over het desbetreffende onderwerp.

	VVD	PVV	PvdA	CDA	D66	GL	SP	50+	CU	PvdD	SGP	VNL	DENK
1 Asielzoekers & vluchtelingen													
1.1 Opvang in de regio	VVD ▶		PvdA ▶	CDA ▶	D66 ▶	GL ▶	SP ▶	50+ ▶	CU ▶	PvdD ▶	SGP ▶	VNL ▶	DENK ▶
1.2 Mensensmokkelaars			PvdA ▶		D66 ▶	GL ▶			CU ▶	PvdD ▶	SGP ▶		
1.3 Buitengrenzen van Europa	VVD ▶		PvdA ▶	CDA ▶	D66 ▶		SP ▶	50+ ▶	CU ▶				DENK ▶
1.4 Verdeling van vluchtelingen binnen Europa	VVD ▶		PvdA ▶	CDA ▶	D66 ▶	GL ▶	SP ▶	50+ ▶	CU ▶	PvdD ▶			DENK ▶
1.5 In Nederland: de asielprocedure	VVD ▶		PvdA ▶		D66 ▶	GL ▶				PvdD ▶	SGP ▶		DENK ▶
1.6 Wie worden er toegelaten?	VVD ▶	PVV ▶	PvdA ▶		D66 ▶	GL ▶			CU ▶	PvdD ▶	SGP ▶	VNL ▶	DENK ▶
1.7 Asielzoekerscentra				CDA ▶	D66 ▶	GL ▶	SP ▶		CU ▶	PvdD ▶	SGP ▶		DENK ▶
1.8 Kwetsbare groepen in asielzoekerscentra	VVD ▶		PvdA ▶		D66 ▶	GL ▶			CU ▶				
1.9 Kinderpardon	VVD ▶		PvdA ▶		D66 ▶	GL ▶	SP ▶		CU ▶	PvdD ▶	SGP ▶		
1.10 Gedwongen terugkeer naar land van herkomst/ uitgeprocedeerde asielzoeker	VVD ▶		PvdA ▶	CDA ▶	D66 ▶		SP ▶		CU ▶	PvdD ▶	SGP ▶		
2 Inburgering & integratie													
2.1 Huisvesting nieuwkomers				CDA ▶	D66 ▶		SP ▶						DENK ▶
2.2 Onderwijs en arbeid voor nieuwkomers	VVD ▶	PVV ▶	PvdA ▶	CDA ▶	D66 ▶	GL ▶	SP ▶	50+ ▶	CU ▶	PvdD ▶			DENK ▶
2.3 Kosten inburgering en inburgeringsplicht	VVD ▶		PvdA ▶	CDA ▶	D66 ▶				CU ▶		SGP ▶	VNL ▶	
2.4 Nederlanderschap, dubbele nationaliteit en nationale feestdagen	VVD ▶			CDA ▶	D66 ▶	GL ▶		50+ ▶			SGP ▶	VNL ▶	DENK ▶
2.5 Integratie en segregatie			PvdA ▶			GL ▶	SP ▶				SGP ▶	VNL ▶	DENK ▶
3 Diversiteit													
3.1 Diversiteitsbeleid	VVD ▶		PvdA ▶		D66 ▶	GL ▶	SP ▶						DENK ▶
4 Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst													
4.1 Gronden van discriminatie			PvdA ▶	CDA ▶	D66 ▶	GL ▶		50+ ▶	CU ▶		SGP ▶	VNL ▶	DENK ▶
4.2 Registratie, wetgeving en handhaving		PVV ▶	PvdA ▶		D66 ▶	GL ▶		50+ ▶		PvdD ▶			DENK ▶
4.3 Discriminatie op de arbeidsmarkt			PvdA ▶		D66 ▶	GL ▶	SP ▶						DENK ▶
4.4 Etnisch profileren			PvdA ▶		D66 ▶	GL ▶	SP ▶		CU ▶			VNL ▶	DENK ▶
4.5 Koloniaal verleden/slavernijverleden			PvdA ▶		D66 ▶	GL ▶			CU ▶				DENK ▶
4.6 Veiligheid en geloofsvrijheid	VVD ▶			CDA ▶	D66 ▶		SP ▶		CU ▶		SGP ▶	VNL ▶	DENK ▶
5 Radicalisering & terrorisme													
Radicalisering & terrorisme	VVD ▶	PVV ▶	PvdA ▶	CDA ▶	D66 ▶	GL ▶	SP ▶	50+ ▶	CU ▶	PvdD ▶	SGP ▶	VNL ▶	DENK ▶

1. Asielzoekers & vluchtelingen

2. Inburgering & integratie ▶

3. Diversiteit ▶

4. Discriminatie, etnisch profileren, vrijheid van godsdienst ▶

5. Radicalisering & terrorisme ▶

PARTIJPROGRAMMA'S

Voor dit overzicht is gebruik gemaakt van de volgende (concept) verkiezingsprogramma's:

50PLUS	<u>50PLUSpunten. Omdat ouderen het niet meer pikken!</u>
ChristenUnie	<u>Hoopvol realistisch; voorstellen voor een samenleving met toekomst.</u>
CDA	<u>Keuzes voor een beter Nederland (concept)</u>
D66	<u>Samen sterker – kansen voor iedereen (concept)</u>
DENK	<u>Denkend aan Nederland</u>
GroenLinks	<u>Tijd voor Verandering (concept)</u>
PvdA	<u>Een verbonden samenleving (concept)</u>
PvdD	<u>Plan B. Hou vast aan je idealen (concept)</u>
PVV	<u>Nederland weer van ons! (concept)</u>
SGP	<u>Stem voor het leven (concept)</u>
SP	<u>Nu Wij (concept)</u>
VNL	<u>Voor Nederland</u>
VVD	<u>Zeker Nederland (concept)</u>

COLOFON

Financier: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
 Auteur: Ewoud Butter
 Ontwerp: Suggestie & illusie
 Uitgave: Kennisplatform Integratie & Samenleving / Movisie
 Catharijnesingel 47, 3511 GC Utrecht
 T (030) 789 20 00

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Integratie & Samenleving: www.kis.nl.

© Movisie, Utrecht 2016.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Movisie. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with Movisie. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

1. Asielzoekers & vluchtelingen ►

2. Inburgering & integratie ►

3. Diversiteit ►

4. Discriminatie, etnisch profileren,
vrijheid van godsdienst ►

5. Radicalisering & terrorisme ►

